

O'ZBEK TILIDA MAZA-TA'M IFODALOVCHI LEKSEMALAR.

M.M.Toshmatova

Farg'ona Davlat Universiteti o'qituvchisi,

e-mail:muxlisatosjmatova@gmail.com

Annotatsiya: O'zbek tilida maza-ta'm ifodalovchi semalarni asosan sifat so'z turkumi doirasida uchratamiz, aksasriyat hollarda esa maza-ta'm ifodalovchi birliklar ko'chma ma'noda ishlarilib atoqli otga aylanish holatlarini ham uchratamiz. Ushbu maqolada o'zbek tilida maza-ta'mni ifodalovchi birliklar haqida fikir yuritilgan va misollar orqali yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: maza-ta'm, shirin, achchiq, chuchuk, g'alati, sersuv, qarsildoq.

Аннотация: В узбекском языке термины, выражающие вкус, встречаются преимущественно в группе прилагательных, причем в большинстве случаев встречаются случаи, когда единицы, выражающие вкус, употребляются в переносном смысле и становятся именами собственными. В этой статье единицы, обозначающие вкус в узбекском языке, обсуждаются и объясняются на примерах.

Ключевые слова: вкус, сладкий, горький, сладкий, странный, соленый, хрустящий.

Abstract: In the Uzbek language, we find terms expressing taste mainly within the group of adjectives, and in most cases, we find cases where units expressing taste are used in a figurative sense and become proper nouns. In this article, the units representing taste in the Uzbek language are discussed and explained through examples.

Key words: taste, sweet, bitter, sweet, strange, salty, crunchy.

O'zbek tilida maza-ta'mni ifodalovchi birliklar nafaqat taom va ichimliklar haqidagi fikrlarni bildirish uchun, balki umuman narsalarning sifatlarini tasvirlashda

ham keng qo'llaniladi. Ushbu birliklar o'zbek tilining boyligini va rang-barangligini ko'rsatadi. Quyida har bir birlik haqida kengroq ma'lumot keltiriladi:

1. Shirin. Shirin so'zi shirin ta'mni ifodalaydi. Bu ko'pincha mevalar, shirinliklar, qandolat mahsulotlari, shirin ichimliklar uchun ishlatiladi. Shuningdek, bu so'zni metaforik ma'noda, masalan, "shirin so'zlar" kabi ishlatish ham mumkin.

2. Achchiq. Achchiq ta'mning keskin va yoqimli bo'lmagan turini ifodalaydi. Ziravorlar, ba'zi sabzavotlar va achchiq qalampirlar bu turga kiradi. Bu so'z metaforik tarzda ham ishlatiladi, masalan, "achchiq haqiqat" kabi.

3. Nordon. Nordon ta'mni ifodalaydi, bu limon, sirka va ba'zi mevalar ta'mida uchraydi. Bu so'z nordon ta'mni ifodalovchi barcha narsalar uchun qo'llaniladi. Metaforik ma'noda, "nordon tabassum" kabi ifodalar ham mavjud.

4. Sho'r. Sho'r tuzning ta'mini ifodalaydi va odatda tuzlangan ovqatlar uchun ishlatiladi. Sho'r taomlar ichida sho'rva, marinadlangan mahsulotlar va boshqa tuzli taomlar kiradi.

5. Xushbo'y..Xushbo'y yoqimli hid va ta'mni ifodalaydi. Bu ko'pincha taomning hidini va uning mazaliligini tasvirlash uchun ishlatiladi. Masalan, xushbo'y osh, xushbo'y gul kabi.

6. Mazzali. Mazzali so'zi juda yoqimli ta'mni ifodalaydi va ko'pincha oshxonadagi eng yaxshi taomlar uchun ishlatiladi. Bu so'z mehmonlarga taomni maqtashda ham qo'llaniladi.

7. Totli. Totli ham shirinlik va yoqimli ta'mni ifodalovchi so'zlardan biri. Bu so'z bolalar uchun shirin taomlar, mevalar va boshqa shirinliklar haqida gapirganda ishlatiladi.

8. G'alati. G'alati odatda kutilmagan, notanish va ba'zan noxush ta'mlarni ifodalaydi. Bu taomlar yangi bo'lganida yoki notanish masalliqlar bilan tayyorlanganida ishlatilishi mumkin.

9. Sersuv. Sersuv ta'm yoki taomning suvli va sharbatli ekanligini ifodalaydi. Bu mevalar, sabzavotlar yoki go'sht taomlariga nisbatan ishlatilishi mumkin.

10. Qarsildoq. Qarsildoq so'zi taomning qattiq va qarsillab turganligini ifodalaydi. Bu ko'pincha yangi sabzavotlar yoki qovurilgan taomlarga nisbatan qo'llaniladi.

11. Yumshoq. Yumshoq taomning tuzilishi va ta'mini ifodalaydi, bu juda mayin va oson chaynash mumkin bo'lgan taomlar uchun ishlatiladi. Bu ko'pincha pishirilgan sabzavotlar, go'sht yoki non uchun ishlatiladi.

12. Qo'ziqorinli. Qo'ziqorinli so'zi taomning qo'ziqorin ta'mi va tuzilishiga ega ekanligini ifodalaydi. Qo'ziqorinlar bilan tayyorlangan taomlar, masalan, qo'ziqorinli pizza yoki qo'ziqorinli sos bu turga kiradi.

O'zbek tilida bu kabi birliklar ko'p bo'lib, ular xalqning kundalik hayotida va madaniyatida muhim o'rin tutadi. Har bir taom va ichimlikning o'ziga xos ta'rifi va tavsifi bor, bu esa o'zbek oshxonasining rang-barangligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. **N.R.Amanlikova “O‘zbek tilida sifatga oid leksemalarning lingvokulturologik tadqiqi masalalari” monografiya – Toshkent, 2021.**
2. **“O‘zbek tilining izohli lug’ati” – Toshkent, 2021.**